№ 683 ხუთშაბათი, 19 ნოემბერი. 1896—1898 220 ხუთშაბათი, 19 ნოემბერი № 683

სტამბა და რედაქცია ტფილისი, სასახლის ქ., სათ.-აზნაურო ქარვასლა.
ხელის-მომწერნი გაზეთის დასაკვეთად მიმართავენ რედაქციას დილის 10—3 საათამდე და საღამოს 6—7 და „წ. კ. საზ.“ წიგნის მაღაზიას.
ხელ-მოუწერავ წერილებს რედაქცია არ ბეჭდავს.
პირ-და-პირ მოლაპარაკება რედაქტორთან შეიძლება ყოველდღე.
ტელეფონი № 363

ცნობის ფურცელი

ყოველ-დღიური გამოცემა

გაზეთის ფასი
ერთის წლით 6 მან., ერთის თვით 60 კაპ.
ცალი ნომერი 3 კაპიკი
ფასი განცხადებისა ჩვეულებრივი სტრიქონი პირველ ვერდზე 10 კაპ., მეოთხეზე—5 კ.

Типографія и Редакція „Цнобисъ Пурцелл“ Тифлисъ, Дворцовая ул. д. Дворянства.
Телефонъ № 363

ეკატერინე თამაზიშვილი შვილებითურთ, აუწყებენ რა გარდაცვალებას პირველი შვილისას და მეორენი ძმის

ალექსანდრე თამაზიშვილის

სთხოვენ ნაცნობებს და ნათესავებს, პატივი სცენ და მობრძანდნენ გამოსასვენებლად პარასკევს, 20 ნოემბერს, დილის 10 საათზე, ფომინის ქუჩა, სახლი მირზოევისა.

ქართული თეატრი

ხუთშაბათს, 19 ნოემბერს
ქართული დრამატიული საზოგადოების არტისტებისაგან წარმოდგენილი იქნება
— პირველად განახლების შემდეგ —

ალერსთა ბალე

კომედ. 4 მოქმ. გადმოქართულებული პ. უმიკაშვილის მიერ

მომქმედნი პირნი:

გორჯასპ, მებატონე	ბ. იმედაშვილი
თინათინა, ამისი ცოლი	ქ. სავანელი
მელანია, ამათი ქალი	ქ. კარგარეთელი
ყაფლან, გორჯასპის ძმისწული	ბ. კანდელაკი
თეკლე, ამისი ცოლი	ქ. თამარაშვილისა
გიორგი, ყმაწვილი კაცი	ბ. აბაშიძე
ბიძინა, გორჯასპის მეზობელი	ბ. იმერიძე
ალვისა, გამდელი გორჯასპის ოჯახისა	ქ. ჩერქეზიშვილისა
გიგლა, მსახური	ბ. თირელი

მოქმედება სოფელში.

დასასრულ

დემონი

სცენა ლერმონტოვის პოემიდან, თარგმანი მ. გურიელისა

დემონი	ბ. მესხი
თამარა	ქ. კარგარეთელი
ანგელოზი	ქ. გარელი

დასაწყისი სწორედ 8 საათზე
რეჟისორნი ვ. აბაშიძე და ქ. მესხი

ამ მოკლე ხანში იქნება ბენეფისი კ. მესხისა

ადგილების ფასი დაკლებულია—ლოჟები ლიტერისა 9 მან., ბენუარისა 6 მან., პირდაპირი 4 მ. 50 კ., გვერდისა 3 მ. 50 კ. ამფითეატრი 50 კ. პარტერი: სკამი 1 რიგისა 3 მ.; 2 და 3 რიგისა 2 მ.; 4 და 5—1 მ. 50 კ.; 6, 7, 8 და 9 - 1 მ. 20 კ.; 10, 11 და 12—1 მ.; 13 და 14—80 კ.;—15 და 16—60 კ. გალერეა: პირდაპირი I რ. 40 კ., დანარჩენი 35 კ. გვერდისა I რიგ. 35 კ. დანარჩენი 25 კ.

გამოვიდა და ისყიდება მეოთხე სურათებიანი გამოცემა ძმათა თავართქილაძეების წიგნის მაღაზიისა

„სახელმძღვანელო“

სამღვთო სჯულის სასწავლებლად საერო და სამრევლო სკოლების მოწაფეთათვის
შედგ. მღვ. ნ. კუბანეიშვილის მიერ
ფასი ყდით 30 კაპ.
ცალკე თითო კაპეიკი გადიდება სვეტი-ცხოვლის ტაძრის შესაკეთებელ ფონდისათვის. (20—5)

დოქტორი მედიცინისა და ქირურგი

ბენკლევსკი

ავადმყოფებს ღებულობს დილის 9 11 საათამდე და საღამოს 5—7 საათამდე.
გრიბოედოვის ქუჩა, არშაკუნისეული სახლი № 30.

Докторъ медицины и хирургъ

БЕНКЛЕВСКІЙ

Грибоѣдовская № 30, д. бывш. Аршакуни. (Ѵ.)

სამკურნალო და ამბულატორია

ს. ბ. თოფურიასი

ქუთაისში.

სამკურნალოში 50 საწოლია ავადმყოფთათვის. მიიღებიან ავადმყოფნი: შინაგანისა, ნერვების, საქირურგო, თვალისა და დედათა ავადმყოფობისანი,

გადამდებ სენით ავადმყოფნი არ მიიღებიან.

ავადმყოფთ სინჯავენ დილის 11 საათიდგან ნაშუადღევის 3 საათამდე. შინაგან და ნერვების ავადმყოფობას სწამლობს **ს. ბ. თოფურია.** საქირურგო ავადმყოფობას და სიფილისს **ფ. ქ. გერრატი.**
დედათა ავადმყოფობას მკურნალი ქალი **მ. თ. კოგანი.**
20 მაისიდამ—დედათა ავადმყოფობის და აკუშერობის D-r **ф. ბაცევიჩი.**
თვალების ავადმყოფობას—**ი. ქ. ვარშავსკი.**
ამბულატორია ი არის კაბინეტია საქიმო და საბაქტერიოლოგიო გამოკვლევისათვის, ელექტრონით წამლობისათვისა და საჟისთვის.
სამკურნალო ირექტორი ს. ბ. თოფურია.

Лѣчебница В. С. Топурія въ Кутаисѣ.

ახალი ამბავი

—

*** † ალექსანდრე თამაზიშვილი. ქართული თეატრის ოჯახში ერთი უბედურება მოხდა.. გუშინ დილა ადრიანად გარდაიცვალა მიხეილის საავადმყოფოში, სანდრო თამაზიშვილი...

სანდრო თამაზიშვილი თითქმის 15 წელიწადი ემსახურებოდა ქართულ სცენას, ჯერ როგორც აფიშის დამტარებელი, მერე სცენაზე პატარა როლებზე და თან სცენარიუსობას ეწეოდა. ამ უკანასკნელ თანამდებობაზე განსვენებული ქართულ სცენაზე თითქმის ათი წელიწადი იყო და ამ ხნის განმავლობაში პირნათლად და ერთგულებით ეწეოდა თავის მძიმე და უმადურ უღელს.

სცენარიუსობა, ვითარცა მეკარნახეობა, ერთი უძნელესი საქმეა თეატრში, მეტადრე იმ თეატრში, როგორიც ჩვენია, სადაც არავითარი წეს რიგი არ სუფევს, სადაც ყოველი პატარა აქტიორიც კი ყოყოჩობს და ხმას იმაღლებს ხოლმე სცენარიუსის წინაშე.

განსვენებული სანდრო თამაზიშვილი ტფილისში სეზონის შემდეგ შეადგენდა ხოლმე პატარა დასს, შეკრებდა თავისთანა პატარა აქტიორებს და გასწევდა საქართველოს სხვა და სხვა დაბა-სოფლებში წარმოდგენების გასამართავად. მართალია, მის ლოტბარობით გამართულ წარმოდგენებს არა ჰქონდა ხოლმე შესაფერი ელფერი, მაგრამ მაინც მიყრუებულ სოფლებში „სანდროს დასს“ უმნიშვნელოდ არ ჩაუვლია.

როგორც საქმის კაცი განსვენებული მეტად მუყაითი, მხნე და საოცრად გამბედავი იყო.

განსვენებულს დარჩა წვრილი ცოლი და შვილი.

ღმერთმა საუკუნო სასუფეველი დაუმკვიდროს ასე უდროვოდ და მოულოდნელად დაღუპულის სანდრო თამაზიშვილის სულს.

*** ქართული წარმოდგენა. დღეს, ქართულ თეატრში არდგენენ პეტრე უმიკაშვილის მიერ გადმოკეთებულ 4 მოქ. კომედიას „ალერსთა ბალე“-ს. წარმოდგენაში სხვათა შორის მიიღებენ მონაწილეობას პირველად ახალგაზდა მოთამაშენი; პიესის დასასრულ წარმოდგენილი იქნება ლერმონტოვის „დემონიდან“ ერთი სცენა. ლერმონტოვის პოემა ნათარგმნია ჩვენი ნიჭიერი მგოსნის მამია გურიელის მიერ.

*** ახალი დანიშნულება. მაზრის უფროსი პოდპოლკოვნიკი სლავოჩინსკი დანიშნულია ბათომის ოლქის უფროსის თანამდებობის აღმასრულებლად.

*** გამგეობის წევრთა კანდიდატები. ქალაქის გამგეობის წევრთა კანდიდატებად დანიშნულნი არიან, სხვათა შორის, შემდეგნი

პირნი: ხმ. ჰ. მ. იაკიმოვი, ტფილისის ქალაქის საკრედიტო საზოგადოების ზედამხედველ კომიტეტის წევრი ა. ი. ტერ-გრიგორიანი და ქალაქის დამფასებელ კომისიის წევრი თავ. ვ. ნ. ჩერქეზიშვილი.

*** ახალი კანონი. ახალი კანონით მიწად-მოქმედების მინისტრს უფლება აქვს, სამი წლის განმავლობაში, ნება მისცეს ხოლმე იჯარით გასცენ სახერხი ქარხნების გასამართავად, 48 წლის ვადით, სახელმწიფო ადგილები, სივრცით არა უმეტეს 100 დესეტინისა, იმ ფასში, რომელზედაც მექარხნენი დასთანხმდებიან.

*** დაწყებითი განათლების საქმე. სახალხო განათლების მინისტრი თხოულობს კიდევ ნახევარ მილიონს დაწყებითი განათლების საჭიროებისათვის.

*** ხალხის მასწავლებელთა უფლება. განზრახვა აქვთ, რომ ხალხის მასწავლებელთა უფლება, რომელთაც სპეციალური განათლება მიუღიათ და საშუალო სასწავლებლებში მასწავლებლობენ, გაუთანასწორონ სხვა მასწავლებელთა უფლებას.

*** სოფლის ღარაჯები. სიღნაღის მაზრის უფროსს წინადადება მისცა დააყენოს სოფლის ღარაჯები სიღნაღის მაზრაში ს. ლაგოდეხსა და ს. ნოვო-მიხაილოვსკის შუა ზაქათალის ოლქის ლეკებისაგან მცხოვრებთა დასაცველად.

*** ყარსის რკინის გზა. ამ ქამად ყარსის რკინის გზაზე უკვე დადიან მუშა მატარებლები ტფილისიდან კარაკლისზე გამზაჩიმანამდე —ალექსანდრეპოლის გზა-ტკეცილის სადგურამდე.

*** სამწუხარო შემთხვევა. 13 ნოემბერს, საღამოს 10 საათზედ, ცხენის რკინის გზით ვოკზალზე მიდიოდა ტფილისის მცხოვრები ეგ. ოთარაშვილი. ტრამვაის სადგურთან როცა ოთარაშვილი მეორე ვაგონზე გადადიოდა, ის გაიჩერა ტრამვაის ერთმა მუშამ თათარმა და მოსთხოვა ახლავე მომეცი ის რამდენიმე მანეთი, რომელიც შენ გმართებს ჩემიო. ოთარაშვილმა უთხრა მას, მოდი ჩემ მაღაზიაში ფულისათვისაო, მერე ხელი და მიაშურა კონკას. მაგრამ თათარმა დაარტყა მას რკინის კეტი და ამხანაგებს დაუძახა საშველად, თვალის დახამხამებაზე 20 მეეტლე და სხვა მსახურნი გამოცვივდნენ სადგურიდან, მივარდნენ ოთარაშვილს და შეუბრალებლად დაუწყეს ცემა. ოთარაშვილმა ხალხის მოსვენება [illegible]

ლად ორჯელ გაისროლა რევოლვერი, მაგრამ წინააღმდეგ მხარემ წაართვა იგი. რამდენიმე მუშტი მოხვდა შემთხვევით მახლობელ მიმავალს ბ. მაჭავარიანს, რომელიც ოთარაშვილს გამოესარჩლა. ბოლოს მოუსწრო პოლიციამ, რომელმაც გადაარჩინა სიკვდილს გასისხლიანებული ოთარაშვილი ექიმის შემწეობით. იგი ძლიერ გალახული დაშავებულია.

*** ქალაქის შემოსავალი. ქალაქის გამგეობის ცნობებიდან სჩანს, რომ 1-ლ იანვრიდან 1 ლ ნოემბრამდე ქალაქს უმთავრეს წყაროებიდან შემოსვლია: დაფასებიდან—270,007 მან. და 44 კ., სავაჭრო საბუთის ქაღალდებიდან—63.826 მან. და 28 კ., სამიკიტნოებიდან 27,187 მ., ცხენების გადასახადიდან 29,533 მ. და 50 კ., ქალაქის წყლის არხებიდან 167,324 მ. და 21 კ., ქალაქის სასაკლაოდან 49,062 მ. და 98 კ., ვერის ხიდიდან 9,333 მ. და 40 კ., მნაცაკანის ხიდიდან 5,653 მ. და 30 კ., ღორის ხორცის გამოკვლევისათვის 5,406 მ. და 75 კ., ჯარიმა დაფასების გადასახადების თავის დროზედ გადაუხდელობისათვის—16,397 მ. და 10 კ., ეტლებისა და საქონლის დასაყენებელ ადგილებიდან 13,523 მ. და 93 კ.

*** შენობათა განყოფილების მმართველის არჩევა. ტფილისის ქალაქის ზოგიერთ ხმოსნებს განზრახვა აქვთ აირჩიონ ტფილისის ქალაქის გამგეობის წევრის დაცლილ თანამდებობაზე სპეციალისტ-ტეხნიკოსი შენობათა განყოფილების მმართველად („ნ. ობ.").

*** უწესოება და დაუდევრობა თელავის გზაზედ არა ერთხელ მომხდარა თელავსა და ტფილისს შუა უბედური შემთხვევები ეტლების გადაბრუნებისა, ან შუა გზაზე დამტვრევის გამო. ამ ორი დღის წინადაც, როცა თელავიდამ მოემგზავრებოდა ექ. ხელაძე თავის შვილით და რძალით, შუა გზაზედ გადაუბრუნდა ეტლი, რის გამო ხელაძე შესამჩნევად დაშავდა. მიზეზი ამ შემთხვევისა ის იყო, რომ ეტლი ძლიერ ძველი იყო და ზედ დაიმაგრა სამი მგზავრი და ბარგი. საჭიროდ მიგვაჩნია მიაქციონ ყურადღება, ვისაც ჯერ არს, რომ თვალს ადევნებდნენ ეტლების სიმაგრეს.

*** მახეთი მეფისაშვილის საქმე. მეთოხვედრეები უკვე იწყიან, რომ 11 ნოემბერს ტფილისის ოლქის სასამართლოს სისხლის სამართლის სესიამ ახალციხეში დაასრულა მეფისაშვილის საქმის განხილვა და მსჯავრად იქმა [illegible]

როგორც თვით მიხეილ მეფისაშვილი, აგრეთვე სხვა ბრალდებულნი, რომელთაც ივანე მეფისაშვილის მოკვლა ჰბრალდებოდათ. როგორც შევიტყეთ, განაჩენის გამოქვეყნების შემდეგ ბრალმდებლის ამხანაგმა მოსკალევმა განაცხადა თურმე, რომ მე ამ გადაწყვეტილების თანახმა არა ვარ და გთხოვთ, რომ მიხეილ მეფისაშვილი დაუყონებლივ დაპატიმრებულ იქმნასო და რომ განაჩენი, რომლითაც გამართლებულია ორის წევრის ხმის უმეტესობით, რადგან მესამე წევრად მყოფი გამომძიებელი რუბანი არ დაეთანხმა იმათ აზრსაო.

*** ნოტები ქართულის გალობისა. ჩვენის საეკლესიო გალობის აღდგენის მოტრფიალემ, მღ. ვასილ კარბელაშვილმა, ფრიად ძვირფასი ნაშრომი შესძღვნა ჩვენს საეკლესიო მწერლობას. ეს გახლავთ კარბელაანთ, ანუ ქართლ-კახურ კილოს საეკლესიო საგალობლები, ნოტებზედ გადაღებული სახიერის მღვდლის ვას. კარბელაშვილის მიერ. ეს მეორე ნაწილია საგალობლებისა, „კრისკარად" წოდებული, მის მიერ გადაღებული. ნოტებზედ საგალობლების გადაღება ჩვენში ახალი საქმეა, და მით უფრო ძნელი და გაჭირვებულია. გამომცემელი ასეთის წიგნებისა ყველაზე ნაკლებ მოელის მატერიალურს ჯილდოსა. იმისი წამაქეზებელი—მხოლოდ საზოგადოების სამსახურის აზრია. ამიტომ, ყოველთვის მსხვერპლად ითვლება ასეთი ღვაწლი, სამშობლო ეკლესიის ტრაპეზზე შეწირული, რომელსაც თუ თანამედროვენი არა, მომავალი მადლიერი თაობა მაინც დააფასებს ჯეროვანად. ამ მეორე ტომს მამა კარბელაშვილის შრომისას ჩართული აქვს ლიტოგრაფიულად გადახატული ნიმუში ქართულ გალობის ნიშნათ-წერილობისა (ნოტებისა) მე IX, X, XI და XII საუკუნისა და თან ნაჩვენებია მათი ხასიათი, რაიცა მეტად საინტერესოა ჩვენის ძველის მწერლობის მოყვარეთათვის. წინასიტყვაობაში მამა კარბელაშვილმა, სხვათა შორის, დაუმატა წერილი საეკლესიო გალობის მცოდნის, ცნობილის ზურ. სმოლენსკისა, რომელიც აღტაცებით იხსენიებს მამა კარბელაშვილისავე პირველ ტომს საგალობლების ნოტებისას.

იმედი გვაქვს, ჩვენი სამღვდელოება ჯეროვანს ყურადღებას მიაქცევს ამ ნოტებს, რადგან ეკლესიებში შემოღებულ იქმნას, რომ ჩვენში საეკლესიო გალობა იმით, იქმნება, კვლავ აღორძინდეს.

წიგნში 556 გვერდია და ღირს 1 მ. და 50 კაპ.

*** მოსკოვი. იმპერატორ ალექსანდრე II-ს ძეგლი. რადგან მოსკოვში ცოტა ხანს მომიხდა ყოფნა, ამისათვის გავეშურე კრემლის დასათვალიერებლად; ეს ის ადგილია, სადაც ალექსანდრე განმათავისუფლებელს აუგეს ძეგლი და წელს მარიამობისთვეში აკურთხეს. კრემლშივეა: „ივანეს კოშკი", „ივანეს სამრეკლო". ორივე შესანიშნავია თავიანთი სიმაღლით. აგრეთვე „მეფე-ზარი", „მეფე ზარბაზანი" შესანიშნავია თავიანთი სიდიდით და სიმძიმით.

კრემლი ერთი შესანიშნავი ადგილთაგანია არამც თუ მოსკოვში, არამედ მთელს იმპერიაში. ყველაზედ ჩამოთვლილი საგანი განსაკუთრებულ ყურადღებას იზიდავს მნახველისას.

დავიწყებ ალექსანდრე მეორის ძეგლიდან.

დიდი ხანია მას აქეთ, რაც მოსკოვში დაიბადა აზრი ალექსანდრე მეორის ძეგლის აგებისა. ქალაქმა მაშინვე გადასდო რამდენიმე ათასი მანეთი და იმპერიის ყველა კუთხეში დაიწყეს შეწირულების შეგროვება. მალე კარგა დიდი თანხა შესდგა. ქალაქმა მოიწვია მცოდნე პირნი, რომ პროექტები წარმოედგინათ, თუ როგორი უნდა ყოფილიყო ძეგლი. თითქმის ასზე მეტი პროექტი წარმოადგინეს სხვა-და სხვა პირებმა—რუსეთის ქვეშევრდომებმა და საზღვარ-გარეთელებმა. მოწონებული იქმნა მხოლოდ ინჟინერ სულთანოვის და მხატვარ ჟუკოვსკის პროექტი; ძეგლის აგებაც მათ მიენდოთ.

ძეგლი ძლიერ მშვენიერია, კოხტა და დიდის ხელოვნების. სიმაღლით 8 საჟენი იქნება. აყვანილია ოთხი ბოძი, შემდეგ თავზე გუმბათი აქვს დადგმული, გუმბათს სახელმწიფო ღერბი აზის თავზე.

შიგ ბოძებ შუა კარგა მაღალი პედესტალია, რომელზედაც სდგას თვითონ ალექსანდრე II ბიუსტი. იმპერატორს მარცხენა ხელში სკიპტრა უჭირავს, მარჯვენაში ზურთი—სიმბოლი ხელმწიფობისა. კისერი ცოტა მარჯვნივ აქვს მობრილი და სამხრეთ დასავლეთისკენ გაიცქირება. განსვენებული იმპერატორი იმ ტანისამოსშია გამოხატული, რომელიც სცმია დაგვირგვინების დროს—გენერლის მუნდირი და ზედან საიმპერატორო მოსასხამი აქვს წამოსხმული. ბრინჯაოს იმპერატორის ბიუსტი სიმაღლით შვიდი არშინი იქნება. პედესტალს აწერია: „იმპერატორს ალექსანდრე II-ს ხალხის სიყვარულით". გარშემო ძეგლს აწერია: „დაიბადა 1818 წ. 17 აპრილს. ტახტზე ავიდა 1855 წ. 19 თებერვალს. დაგვირგვინდა 1856 წ. 26 აგვისტოს

[…]ნისვენა 1 მარტს 1881 წელს“.

ძეგლს სამ მხრივ გარშემო გალერეა აქვს შემორტყმული. გალერეია 35 საჟენია სიგრძით და ორ საჟენ ნახევარი სიგანით. გალერიის დასათვალიერებლად მარცხნივ შესავალიდან შედიან. მარცხნივ შესავალს თავზე მოსკოვის ღერბი აზის—წმ. გიორგი ღვაწლ-შემოსილი, მარჯვნივ-კი გამოსასვლელს უავგუსტოესი რომანოვების სახლის ღერბი—გრიფონი ხმლით და ფარით. გალერეიაში რამდენიმე სკამი დგას დასასვენებლად. გალერეია მშვენიერ ბაღს გადასცქერის. სადაც კაცს შეუძლია ჩავიდეს კიბეების შემწეობით; კიბე მარცხნივაც ჩაუდის გალერეიას და მარჯვნივაც. გალერიის ჭერზე ყველა რუსეთის იმპერატორის სურათებია დახატული წმ. ვლადიმირიდან დაწყებული თავდება ნიკოლოზ I-ით. სულ 33 სურათია. ყველა იმპერატორის სურათს აწერია რომელ წლიდან რომელ წლამდის იმეფა. გალერიის იატაკი გრაფიტისაა. გალერეია ელექტრონით ნათდება. გარშემო სამხრეთის მხრივ გალერეიას კედელზე აწერია ოქროს ასოებით: „აგებულია რუს[ეთი]ს ხალხის ნება ყოფლობითი [შე]წირულებით, დაწყებულია 1893 წ. ალექსანდრე მესამის მეფობის დროს, გათავებულია ნიკოლოზ მეორის დროს“.

მ. ლიხელი

[…] **წაგვერი**. (ქართლი) აქაური მ[…]მბრეობა. სოფელი წაღვერი მდებარეობს 15 ვერსის მანძილზე დაბა ბორჯომიდან, ეგრედ წოდებულს შავი წყლის მარჯვენა ნაპირზე; ამ სოფლის გარშემო ამართულია ფიჭვისა და ნაძვის ხეე[ბ]ით შემოსილი მთები, რაც ძლიერ ამშვენებს […]ურ არე-მარეს, აქვე გახლავთ რკინის წყალი (რამოდენიმე ფეხის ნაბიჯზე შავი წყლიდან მარცხნივ მთის ძირიდან გამოდის) რის წყალობით წაღვერი საავარაკო ადგილად გარდაიქცა და კარგი შედეგიც მოელის.

აქ უფრო მოდიან სისხლ ნაკლულობით ავადმყოფები, უფრო მყუდრო ალაგია და საცხოვრებ[ელი ს]ადაც იაფობა, შედარებით ბო[რჯო]მთან. ამ სოფელში გახლავთ […] კომლი გლეხი; სახნავ სათე[სი] მინდვრები ცოტა აქვთ, სადაც […]იური სარჩო ძლივს მოჰყავთ, ვენახები, როგორც აქ ისე მახლობელ სოფლებშიაც არ არის. უფრო მისდევენ ხე ტყის ჭრას აქ. (რასაკვირველია ყორის ფულზე ბაჟს იხდიან). მიაქვთ მტკვრის პირას და შემდეგ ტივებათ ჰკვრენ და წყლით ჩააქვთ რომელიმე ქალაქში და ყიდიან. ამ გვარი წარ[მო]ებით იძენენ ფულს, ცხოვრობენ გლეხის პირობაზე კარგად და შეძლებულ გლეხებათ ითვლებიან; ამ გვარივე შეძლების არიან ახლო-მახლო სოფლების მცხოვრებნი სულ ერთ ნახევარ და 4 ვერსამდე დაშორებული წაღვერზე. აი რამოდენიმე მათგანი: კიმოთის უბანი 12 კომ., ზეთა მზია 25 კომ., ახალშენი 14 კ., სადგირი 27 კ., დაბა 12 კ., ტბა 15 კ., ცემი 23 კ., პატარა მირტაპი 12 კ., დიდი მირტაპი 22 კ., თელოვანი 11 კ., ბაკურიანი, რომელიც 15 ვერსზეა წაღვერიდგან 23 კ. და სხ... სულ 13 სოფელია და შეადგენს ერთ მრევლს და აბარია ერთ მოხუცებულ მღვდელს, რომელიც დიდად ცდილობს თავის სამწყსოზე, მაგრამ რას გახვდება ერთი მღვდელი 200 მეტს მცხოვრებლებს სხვა და სხვა სოფლებში გაფანტულებს. ყოველ სოფელში არის პატარა ხის ეკლესია სადაც ათი კაცი თუ მოთავსდება; წირვა-ლოცვა კი არასოდეს არ არის რადგან არავითარი ეკლესიის სამკაული შიგ არ არის.

მხოლოდ ს. სადგირში არის შტატის ეკკლესია საიდანაც დააქვს მ. მღვდელს საჭირო სამკაული ნათვლის ან ქორწილისათვის დანიშნულ სოფელში.

ვგონებ უპატრონობის და დაუდევრობის გამო (ვისგანაც ჯერ არს). იმდენათ შ[ე]უგნებლათ და გულ გრილათ არიან ამ [სოფლე]ბის მცხოვრებნი, აზრათაც არ მოსდის ეკკლესიის გადიდება, მხატვრობით გაუმჯობესება და ყოველი სამკაულის შეძენა, რომ მ. მღვდელს შეეძლოს წირვა ყოველ სოფელში, მით მოჰფინოს ლოცვა კურთხევა თვის მრევლში და თვით სიტყვა დარიგებით დაიმსახუროს სიყვარული და პატივის ცემა. სამრევლო სკოლა და ან სხვა რამ მასწავლებელი არც ერთ სოფელში არ არის, რაც აქაურებისთვის ადვილი მოსახერხებელია, მაგრამ საქმის გამძღოლი და მოთავე არსად არის.

დუქანი კი ძლიერ ხარობს ამ დალოცვილ წაღვერში. ყოველ დღე არალოს, დალიე დამილიეს იძახიან, სალამოობით კი გააქვს ჩოთქს რაკა-რუკი და საბუთში სწერენ დანახარჯს და ან უფრო ხშირად კოლოფში მიჩხრიალობს ოქროები დაუხურდავებლათ. შემნახველი „დუქნისა“ გახლავთ—ოვები ქალაჩუნები, სტუმრის სიყვარულით მიმღებნი და თუ გნებავთ დანახარჯისაც მდობელნი მხოლოდ ვექსილით.

აქ ერთი კვირა არის რაც თოვლი მოვიდა სწორედ ადლის მეოთხედი სიმაღლით, მას შემდეგ მშვენიერი დარები დაიჭირა, მაგრამ ღამით ისეთი ყინვებია, რომ მზემ სახლის თავებზედაც ვერ გაადნო თოვლი.

ა. ნ-

რედაქციისაგან

—

ქუთაისში. თავ. გედ. ლორთქიფანიძეს. კონვერტზე ადრესის შემდეგ ბევრი ზედ-მეტი სიტყვების წაწერა აკრძალულია. გარდა ამისა მნიშვნელობა აქვს ამ მხრით წარწერის შინაარსს და ხასიათს. თუ არც ერთ ამ პირობათაგანს თქვენი წარწერა არ ეწინააღმდეგებოდა, უკეთესს ინებებდით დასაკმაყოფილებლად სათანადო მთავრობისათვის მიგემართნათ; გაზეთისათვის-კი თქვენს შენიშვნას ნაკლები მნიშვნელობა აქვს.

ტფილისში. 2—ა-ს. თქვენი წერილი არ დაიბეჭდება. ცალიერი ლანძღვა-გინებაა.

აქვე. კობ—ძეს. თქვენი წერილი «ქურდობა ვიზიტის ფორმით» არ დაიბეჭდება. საგანი მეტად უმნიშვნელოა.

სამეცნიერო ცნობა

მცენარეთა მეტყველება (ბოტანიკა)

(შემდეგი*)

ზმარტლი—ხუთგული. (ქართული, იმერული, გურული), ცქუმუთური (მეგრული) ზგერენი (სომხური), ეზგილ (თათრული), მუგა (ოსური). კიდუკი, კუკუკ, კირიპ (ლეკური), მუშმულა (რუსული), მესპილუს გერმანიკა (ლათინური). მცენარე ეკუთვნის შინაურ და გარეულ ბუჩქებს, მხოლოდ შინაური ნამყენია, გარეული უჯიშოა, რის გამო პირველი იძლ[ევა] წვრილ ვაშლის ტოლა ნაყ[…] […]წიფე ხა[…]. მშვენიერი გემრიელი საჭმელია, შინაური, ესე იგი ბაღური ზმარტლი ორ ნაირათ იზრდება, როგორც ბუჩქი და როგორც ხე, მაინც და მაინც ეკუთვნის ბუჩქებს, რადგანაც მომეტებულ ნაწილად ბუჩქებათ იზრდებიან. გარდა ამისა ბაღის ზმარტლს არა აქვს ეკლები, როგორც გარეულს, ეს უკანასკნელი მთლად შემოსილია ეკლებში, რის გამო მას ხმარობენ მეურნეობაში, ცოცხალ ღობეების […]ენებლად. მცენარე გვარობს ყველგან და ყვე[ლა] ნიადაგზედ, სხვა მცენარეებივით არ არის ნაზი, არ ეშინიან არც სიცივისა და არც სიცხისა. ყვავის თეთრად, მის ყვავილით სარგებლობს ფუტკარი, მისი ნაყოფი, მ[ა]ნამ დამწიფდება შემოსილია პატარა მწვანე ბუსუსში, მაგრამ, როდესაც კი დამწიფდება, მაშინ ბუსუსი ეკარგება. როგორც გამძლე და მაგარი ხე, მის მასალას დიდი მოთხოვნილება აქვს მეურნეობაში. მის ნაყოფით აკეთებენ მშვენიერ საზაფხულო სასმელს (კვასს), ძმარს და ხდიან არაყს.

მრავლდება: თესლით და ნამყენებით, გაზაფხულობით და შემოდგომით, მხოლოდ ნამყენებით გაზაფხულობით: მარტში, აპრილში, მაისში და თიბათვეში.

თხილი (ქართული, იმერული, გურული), ტყარი თხილი (მეგრული), თხილ (სომხური), ფუნდუხ (თათრული), ახსერ (ოსური). არახი, ხეტლარგო (ლეკური), ორეშნიკ, ლეშჩინა (რუსული), კორილუს აველანა (ლათინური). ბევრი სხვა და სხვა ჯურისაა, გვარობს ყველა ნიადაგზედ, არ ეშინიან არც სიცივესი, არც სიცხისა, მეტადრე გარეული თხილი, არ უყვარს ნესტიანი ადგილი, ყვავის ყველა მცენარეებზედ ადრე თებერვალში, მის მასალას ხმარობენ ვენახებში ჭიგოთ, საზოგადოდ მის ნაყოფს ოჯახში აქვს დიდი მოთხოვნილება, მაგალითად: ჰხდიან ზეთს, აკეთებენ ჩურჩხელას, გოზინაყს და ისეც კიდევ მშვენიერი საჭმელია, მეტადრე ზამთრობით. ყველაზე ნოყიერი და გემრიელი თხილი ითვლება ქართული თხილი (ზაქათალის მაზრისა). მართალია ბერძნული თხილი მსხვილია და თვალ-საჩინოა, მაგრამ გემოთ კი ბევრათ ჩამოურჩება ზაქათლელ თხილს. მრავლდება: თესლით, გადაწვენით, ფესვების გაყოფით და პატარ-პატარა ტოტებით, (თუმცა ამ უკანასკნელს ძალიან იშვიათად ხმარობენ). შემოდგომით და გაზაფხულობით.

არჩილ დარეჯანაშვილი

(შემდეგი იქნება)

*) იხ. «ცნ. ფ[…]» № 6[…]

სხვა-და-სხვა ამბავი

—

მგზავრების მანქანებით ბილეთების დარიგება. საფრანგეთის რკინის გზის მმართველობამ ყურადღება მიაქცია იმ დიდი სადგურების კასირების მდგომარეობას, რომლებიც ბილეთების მიცემას ვერ ასწრებენ. მიდიან მგზავრები ზოგი პირველი კლასის ბილეთს სთხოვს, ზოგი მეორესას ზოგი მესამესას და ზოგიც ბავშვებისთვის; ამის გამო კასირი იბნევა სრულიად […] ვერც ერთს მათგანს თავის დროზე ვერ აკმაყოფილებს. ამ მოსაზრებით, საფრანგეთის რკინის გზის საზოგადოებამ ბილეთების დასარიგებელი მანქანა გამართა ზოგიერთს დიდს სადგურებშ[ი]. მანქანის თავზე დადგმულია დიდი […]ლინდრი (საგორავის მაგვარი). […] დახვეულია კარდონის (მუყაო) ლენ[…] მარცხნივ გაკეთებული აქვს თვა[…] რომელიც ცილინდრს აბრუნებს. […]ლის გარშემო რგოლზე და[…] ყველა სადგურების სახელები და ფასები. თუ მგზავრს სურს მიიღოს რომელიმე სადგურის ბილეთი, თვალს აბრუნებენ იქამდის, ვიდრე […] პატარა ფანჯარაში იმ სად[…]ლის წარწერა არ გამოჩნდე[…] კასირი დასწევს იმ კლასის […] მით კლასის ბილეთსა ორ[…]

მაშინვე კარლონი გამოიხსნება და სხვა მანქანაში გადადის, იმ მანქანაში იწერება კარლონზე. რომელი სადგურიდან მიდის, რიცხვი, თვე, წელიწადი, საათი, რომელი კლასია, ფასი და სახელი იმ სადგურისა, სადაც მიდის. ამ რიგად სჭრიან მზა ბილეთს და აძლევენ მგზავრებს. ყოველივე ეს ხდება იმისთანა სისწრაფით, რომ კაცი თვალს ვერ მოასწრებს.

ყურმოკრული საუბარი

—

თანამედროვე დიოგენები.— რა ამბავია, რომ ამ შუადღისას ფარნები აგინთიათ და დადიხართ?

— თვალთ დაგვიბნელდა!

— რისაგან?

— მე სახლის ძებნით და ამას-კი იაფისა და კარგი შეშის ძებნით.

— თქვენა?

— მე, მე, ბატონო, იაფი ნიხრის ძებნით.

—

ვაჭარი ეკითხება მატროსს:

— რითი მოკვდა მამაშენი?

— დაიხრჩო! უპასუხებს მატროსი.

— რითი მოკვდა პაპაშენი?

— ისიც დაიხრჩო!

— მაშ რატომ არ გეშინია ზღვაზე მოგზაურობისა?

მატროსი პასუხის ნაცვლად თვითონ ეკითხება ვაჭარს:

— სად მოკვდა მამაშენი?

— ლოგინში!

— სად მოკვდა პაპაშენი?

— ისიც ლოგინში!

— მაშ რატომ არ გეშინია ლოგინში წოლისა?

დეპეშები

(რუსეთის დეპეშათა სააგენტოსაგან)

17 ნოემბერი

პეტერბურგი. უწმიდესი სინოდი შემდეგ აზრს დაადგა: იმ მღვდლებს, ვინც შტატ გარეშე დარჩა უმაღლესის ბრძანების გამოცხადებამდე და ვისაც მღვდელ-მსახურება აკრძალული არა ჰქონდა, [illegible]ულება ჰქონდეთ ატარონ 1896 [illegible]ის 20 აპრილის დამტკიცებუ[illegible] გულზე ჩამოსაკიდი ვერცხლის [illegible]არი.

[illegible]შავი ჭირის წინააღმდეგ საბრ[illegible]ლად დაარსებული კომისია აცხადებს, რომ ანზობში, რომელსაც ეხლაც კარანტინი არტყია, შავის ჭირით ავად აღარავინ გამხ[illegible]რა 28 ოქტომბრიდან; ვინც კი [illegible]რობს ავად იყვნენ, ყვე[illegible] [illegible]იკურნენ.

[illegible]ნი. რუსეთის ჯარი კანდ[illegible] [illegible]ვიდა.

ლას ისე უყურებენ, როგორც უფრო ზომიერის პოლიტიკის ნიშანს. ბოლო დროს რუსებმა ბევრი იშრომეს პორტ არტურისა და ტალიენვინის გამაგრებისათვის. საზოგადოდ ისე ჰფიქრობენ, რომ ციმბირის რკინის გზის გათავებამდე რუსეთი მშვიდობიანობის პოლიტიკას უნდა მისდევდეს.

პარიზი. დრეიფუსის მეუღლემ შემდეგი დეპეშა მიიღო ქმრისაგან: „ყველა თქვენთან მეც ერთადა ვარ მოხარული, კარგადა ვარ ხორციელადა და სულიერადაც“.

„რაპპელ“-ში დეპეშაა დაბეჭდილი ამსტერდამიდან. სწერია, რომ იქ ესტერგაზი მისულა და სხვის გვარი დაურქმევია თავის თავისთვის.

ცურლინდენის საპასუხოდ ერთი გაზეთი ამბობს, ტყუილია ცურლინდენის სიტყვები, ვითომ დრეიფუსის საქმის შესახებ არვისაგან არ მიუღია ბრძანებაო და ამტკიცებს, რაც პიკარის საქმე დაიწყო, სამხედრო გუბერნატორს მუდამ ბჭობა აქვს კავენიაკთანა. დერულედთან და პატი-დიუ-კლამთანაო. ცურლინდენს ჯერ არ უნდოდა განსამართლებაო, დასძენს იგივე გაზეთი, მაგრამ მერე სხვების რჩევას აჰყვა და იმიტომ კვლავ გადასწყვიტა სამართალში მიცემა პიკარისა.

ლონდონი. რეიტერის აგენტი დაბეჯითებით ამტკიცებს, სრულიად საბუთს მოკლებულია შანხაიდან გავრცელებული ხმები, ვითომ ჩუზანის კუნძულებზე ინგლისელებმა თავიანთი დროშა აამართესო.

იგივე სააგენტო იუწყება, რომ ინდოეთის საქმეთა სამინისტროს ამბავი მოუვიდა, რომ გალის-მოლლამ სვატის ხეობაში კვლავ მიჰყო ხელი სამტრო მოქმედებას და ამიტომ საჭიროა გაიგზავნოს იქ ინგლისელთა ჯარიო.

პარიზი. ესპანია ამერიკის კომისიის კრება დაიწყო ნაშუადღევის 2 საათზე 2 $^{2}/_{3}$ საათზე ესპანელებმა შეიწყნარეს ამერიკის მოთხოვნილება შესახებ იმისა, რომ ესპანიამ უარი სთქვას ფილიპის კუნძულებზე და სულუს არქიპელაგზე. ესპანიას სამაგიეროდ მიეცემა 20 მილიონი დოლარი.

პარიზი. პალატა. დიდი კამათობაა პიკარის საქმის შესახებ. კამათობაში მონაწილეობა მიიღეს დიუპუიმ, ფრეისინემ, კავენიაკმა, პუანკარემ მილიერანმა და სხვებმა. მთავრობამ გადასწყვიტა არავინ გაერიოს პიკარის საქმეში და თვით პიკარი სამხედრო სასამართლომ გაასამართლოს. კრება მიემხრო მთავრობას 437 ხმის უმეტესობით წინააღმდეგ 73 ხმისა.

რკინის გზის მიმოსვლა

ბათომიდან ბაქომდე

	№ 2 გადის	№ 4 გადის
	დილით	საღამ.
ბათომი	8.30	8 40
სამტრედია	11.48	12.32
რიონი	12.46	1.44
ყვირილა	1.44	2.52
შორაპანი	1.55	3.07
მიხაილოვი	5.12	6.12
გორი	6 28	7.31
მცხეთა	7.57	9.11
ტფილისი	9.15	11.20
აღსტაფა	12.01	2.50
ელისავეტოპოლი	3.02	6.22
ევლახი	5.00	8.41
აჯიქაბული	9.30	1.48
ბაქო	მოდ 12-59	5.42

ბაქოდან ბათომამდე

	№ 1 გადის	№ 3 გადის
	დილით	საღამ.
ბაქო	4.15	10.50
აჯიქაბული	7.55	2.42
ევლახი	12.25	7.49
ელისავეტოპოლი	2.50	10.28
აღსტაფა	5.44	1.54
ტფილისი	9.20	6.10
მცხეთა	10.01	7.06
გორი	11.42	8.55
მიხაილოვი	1 06	10.29
შორაპანი	3.40	1.08
ყვირილა	3.58	1.26
რიონი	4.57	2.32
სამტრედია	5.55	3.55
ბათომი	მოდ 8.52	7.00

ტფილისიდან ბორჯომამდე

	გადის № 5
	დღისით
ტფილისი	3.10
მცხეთა	3·58
გორი	5.49
მიხაილოვი	7.20
ბორჯომი	მოდ. 8.30

ბორჯომიდან ტფილისამდე

	გადის № 6
	ღამით
ბორჯომი	3.25
მიხაილოვი	4.55
გორი	6.08
მცხეთა	7.39
ტფილისი	მოდ. 8.15

სამტრედიიდან ფოთამდე

	№ 15 გადის	№ 17 გადის	№ 19 გადის
სამტრედია	4.40	11.55	7.30
აბაშა	5.12	12.27	7.59
ახალ-სენაკი	5 50	1.10	8.28
ჭალადიდი	6.55	2.13	9.33
ფოთი	მ. 7.30	2.50	10.08

ფოთიდან სამტრედიამდე

	№ 14 გადის	№ 16 გადის	№ 18 გადის
ფოთი	11.45	6.15	8.55
ჭალადიდი	12 30	6.58	9.35
ახალ-სენაკი	1.40	8.00	10.35
აბაშა	2.15	8.30	11 [illegible]5
სამტრედია	მ. 2.42	8.55	11 [illegible]0

Годъ второй. ОТКРЫТА ПОДПИСКА **Годъ второй.**

на **1899** годъ

на еженедѣльную литературно-политическую и научно-популярную газету

„РОССІЯ И АЗІЯ“

(Подписной годъ съ 1 Ноября 1898 г. по 1 Ноября 1898 г.)

Годовая цѣна безъ доставки **5 руб.**, съ доставкой и пересылкой—**6 руб.**, заграницу **7 руб.**, за полгода безъ доставки **3 руб.**, съ доставкой и пересылкой **4 руб.**, заграницу—5 руб. Допускается разсрочка для годовыхъ подписчиковъ по 3 руб. въ два срока, или по 2 руб. въ три.

Адресъ Редакціи: *КІЕВЪ. Паньковская, д. № 12.*

Газета дастъ въ теченіе года: 1) 50 номеровъ «Научно-литературнаго отдѣла», посвященнаго Востоку, еврейству, инородцамъ, **Кавказу**, Туркестану и Сибири и 3) 4 книги приложеній подъ названіемъ „Альманахъ Россіи и Азіи», въ которой войдутъ;

I. **Арменія**. Сборникъ статей различныхъ Русскихъ и иностранныхъ авторовъ объ Арменіи, ея исторіи, литературѣ о отрывки изъ произведеніи Армянскихъ писателей.

II. **Спиноза**. Біографія и лучшія произведенія знамени[illegible] Еврейскаго философа-пантеиста съ критическимъ комментар[illegible]

III. I томъ «Полнаго Собранія сочиненіи» знаменитаго р[illegible]маннста Георга Еберса, автора романовъ «Дочь Египетскаго [illegible]ря», «Императоръ» и пр.

IV. **Моріеръ**. Мирза Хаджи-Баба Исфагани. Новый переводъ съ Англійскаго по порученію Редакціи. (Эта книга была переведена въ сороковыхъ годахъ Барономъ Брамбеусомъ и представляетъ изъ себя романъ, состоящій изъ забавныхъ, юмористическихъ сценъ изъ жизни Востока вродѣ Жильблаза Ле[illegible]ка).

Всѣ годовые подписчики „Россіи и Азіи“ за прошлый годъ будутъ получать изданіе цѣлый годъ БЕЗПЛАТНО. Оставшіеся экземпляры „Россіи и Азіи“ за прошлый годъ новые подписчики могутъ получить за 3 руб.

Объявленія—10 коп. строка корпуса.

(7—7) Редакторъ-издатель прив. доц. А. Н. Гренъ.